

MoST – hva det er

Forfatter: Jardar Lohne, Paulos Wondimu, Mahgol Afshari og Agnar Johansen

Mobilitetslab Stor-Trondheim (MoST) er Stor-Trondheims felles verksted for framtidens mobilitet. Født av behovet for bedre framkommelighet og mindre støy i Elgeseter gate, har MoST blitt regionens «living lab» for mobilitet. MoST er unik fordi den kobler ambisiøse byvekstmål med praksisnær forskning: tiltak testes i gate og i digitale tvillinger, evalueres før/etter og skaleres når de virker – i alle Miljøpakkens kommuner, i nært samarbeid med de viktigste mobilitetsaktørene i regionen.

Organisering

MoST er organisert som en «living lab», et «levende laboratorium» for mobilitet med tre hovedfokus: (1) aktørers og personers behov for god mobilitet, (2) bærekraftig mobilitet som integrert system (modellering/planlegging), og (3) digitale teknologier og mobilitet.

MoST omfatter 13 prosjekter, 13 PhD-løp og en rekke masterstudenter, på tvers av NTNU-fakultetene IV, IE, AD og ØK, med aktiviteter som seminarer, akademiske verksteder og åpne fellesarenaer (bl.a. Abelsgate-festivalen og Ursa Major-høstskole). Satsingen drives i partnerskap mellom Miljøpakken, Trøndelag fylkeskommune, Trondheim kommune og NTNU, med tilknyttede statlige aktører som Statens vegvesen og Jernbanedirektoratet; Miljøpakkens kommuner er Trondheim, Melhus, Malvik, Stjørdal, Orkland og Skaun.

Tidsrammen for hovedløpet er 2022–2026; samlet økonomisk omfang er 50,3 mill. kroner, finansiert av Miljøpakken/Trøndelag fylkeskommune (ca. 25,7 mill.) og NTNU (ca. 17,4 mill.) og EU (7,2 mill) (2022 kr).

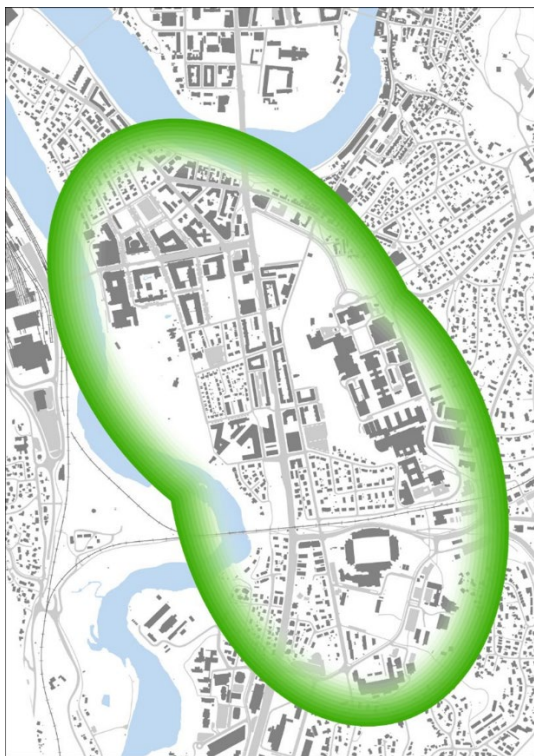
Hvorfor MoST?

Hovedtanken bak MoST er å koble forskning og forvaltning for å identifisere, prøve ut og skalere mobilitetstiltak som gir dokumentert effekt. Kjernen er like enkel som ambisiøs: samle forvaltning, forskning og næringsliv rundt et «levende laboratorium» i virkelige omgivelser, der ideer kan prøves ut, måles og forbedres – før de

skaleres. MoST oppsto i første omgang ut av konkrete byutfordringer i Trondheim, og ble raskt dypt forankret i regionens byvekstmål og miljøambisjoner. Det som gjør satsingen spesiell er koblingen mellom tunge samfunns mål (nullvekst i personbiltrafikk, bedre bymiljø, lavere kostnader) og et praksisnært forskningsopplegg som leverer praktisk nytte underveis.

Historien starter ikke i et møterom, men langs en av byens mest krevende ferdselsårer: Elgeseter gate. Behovet for mindre støy og forurensing, bedre framkommelighet og mer aktiv mobilitet trigget et initiativ i 2020–2022 der fylkeskommunen, Trondheim kommune, Miljøpakken og NTNU samlet seg om å realisere en mobilitetslab. Ambisjonen var å etablere en nasjonal kraft for framtidsrettede bymobilitetsløsninger, og samtidig levere på Trondheims egne utfordringer.

I dag står MoST som en etablert regional plattform med et tredelt faglig fokus, en voksende prosjektportefølje og tett samarbeid med lokale aktører.

Figurtekst: Elgeseter gate i Trondheim, utgangspunktet for dannelsen av prosjektet. Virkefeltet er senere blitt utvidet til alle fylke og alle kommunene som deltar i Miljøpakken, Trondheim, Melhus, Malvik, Stjørdal, Orkland og Skaun.

En 'living lab' for byen

Der tradisjonelle prosjekter ofte har som hovedleveranse en omfattende rapport, og prosjektet ender med den, foregår MoSTs arbeid ute i byen og i datasystemene som speiler den. Gjennom prosjekter involveres forskerne med planleggere, ingeniører og innbyggere, og resultatene vurderes etter hva de betyr i folks hverdag: tryggere kryss, smartere reiser, kortere køer, mer attraktiv by. Denne arbeidsformen gjør at tiltak kan justeres raskt, fordi de måles i sanntid og forstås gjennom både tall og erfaringer.

Tre faglige spor

Satsingen er tverrfaglig og flerårig, organisert i tre komplementære fokusområder: (1) aktørers behov og krav til god mobilitet – for å forstå hvorfor vi reiser som vi gjør, og hva som faktisk får oss til å gå, sykle og ta kollektiv; (2) bærekraftig mobilitet som et integrert system – der arealbruk, logistikk, sikkerhet, drift/vedlikehold og styring ses i sammenheng for helhetlige forbedringer; og (3)

digitale teknologier og mobilitet – fra datainnsamling og modellering til digitale tvillinger og beslutningsstøtte. Til sammen kombinerer dette innsikt i hverdagslivets reiser med verktøy for bedre beslutninger.

Forskning i praksis

MoST er en motor for ny kunnskap. Prosjektet er organisert slik at kandidater på ulike nivåer skal kunne arbeide nært med partnerorganisasjonene, på en slik måte at forskning og praksis møtes i hverdagen. Utplussing i partnerorganisasjoner har vært et viktig verktøy for å oppnå dette. PhD-kandidatene analyserer effekter av tiltak, utvikler metoder og rydder i begreper – mens forvaltningen får tilgang til nyeste forskning, bedre data og operative verktøy. Denne samskapingen av kunnskapsutvikling og drift gjør at forskningsspørsmålene hele tiden spisses av faktiske behov og muliggjør at forskningsresultater raskt omsettes til ny praksis.

Verktøy og etikk

MoSTs verktøykasse spenner fra observasjoner i gate og intervjuer med brukere, til transportmodeller, avanserte før/etter-studier og digitale tvillinger av transportsystemet. Digitale tvillinger – dynamiske, datadrevne modeller av byen – brukes til å teste «hva hvis?»-scenarier og å visualisere konsekvenser for trafikk, sikkerhet og klima. Samtidig vektlegges etisk databruk, personvern og forklarbarhet: innsamlede data skal være nødvendige, tilgang skal være regulert, og beslutningsgrunnlaget skal kunne forklares for både fagfolk og innbyggere.

Hva blir forskjellen?

Resultatene viser seg i både små og store forbedringer. I noen gater analyseres midlertidig flytting av kjørefelt for å skape tryggere fortau, og trafikantadferd undersøkes med video og sensorer. Andre steder kartlegges muligheter for å knytte sykkelnettet bedre sammen, med tydeligere prioritering av de tiltakene som gir størst effekt på reiseopplevelse og utslipp. Bedrifter og offentlige aktører tester desentraliserte arbeidssteder for å dempe rushtopper og gjøre «ikke-reise» til et reelt alternativ. Felles for alt er at tiltakene blir evaluert, ikke antatt – og at læringen deles åpent.

Evaluering er mer enn kontroll av tall. For MoST er brukeropplevelse, trygghet og legitimitet like viktige som reisetid og utslipp. Derfor kombineres før/etter-målinger av hastighet, antall konflikter og klimaeffekter med intervjuer og spørreundersøkelser. Denne kombinasjonen gir et rikere bilde av hva som faktisk virker – og hvorfor – og den bidrar til at justeringer treffer bedre neste gang.

Et felles språk og en arbeidsmåte

MoST er også et felles språk. Når planleggere, forskere og politikere jobber sammen, blir begreper, mål og suksesskriterier avklart tidlig. Det forebygger misforståelser og gjør at diskusjonene handler mindre om prosedyrer og mer om kvaliteten på løsningen. Med jevnlig seminarer, verksteder og møteplasser, kobles fagkunnskap med lokal innsikt, og innbyggerne får reell påvirkning på prioriteringer.

På den måten er MoST både et prosjekt og en arbeidsmåte. Prosjektet har klare mål om å støtte Miljøpakkens og byveksttaltens ambisjoner i Trøndelag, og å utvikle metoder og løsninger som kan overføres til andre byer. Arbeidsmåten – samproduksjon, utprøving og kontinuerlig læring

– er like viktig som produktene. Ambisjonen er ikke en ferdig prosedyre, men en praktisk måte å samprodusere løsninger på: vi lytter der utfordringen oppstår, prøver ut endringer i liten skala, lærer av responsen – og bygger gradvis opp det som faktisk virker. Målet er å være en nasjonal kraft for framtidsrettede mobilitetsløsninger, samtidig som vi holder metodikken jordnær og overførbart til andre byområder.

Den gjør at regionen kan bevege seg raskere fra plan til gjennomføring, uten å slippe kvalitet og legitimitet. Men å komme dit er et krevende håndverk, preget av med iterasjoner, data og avklaringer underveis. Noen delprosjekter må justeres kraftig, og enkelte kan bli stoppet – men også de gir nyttig læring som flytter porteføljen framover. Framdrift skapes av systematisk måling, åpne justeringer og tett samhandling – uke for uke. Gevinstene kommer, fordi vi jobber oss dit med utholdenhet og felles eierskap. Kort fortalt: MoST er Stor-Trondheims felles verksted for framtidens mobilitet – et sted der forskning skjer i praksis for at praksis skal bli bedre.